

„Draugas“ buvo ir yra mūsų draugas

Stasys Goštautas

„Draugas“ tikrai yra geras mūsų bičiulis. Visa išeivija, t.y., pabėgėliai po Antrojo pasaulinio karo, nuo Patagonijos iki Aliaskos skaitėm „Draugą“, ir jis buvo tas akiratis, kuris mus informavo, formavo ir jungė. Galėjom polemizuoti, rašyti laiškus į redakciją, reaguoti į straipsnius ir vedamuosius, galėjom pykti ir džiaugtis, bet atėjus paštininkui pirmučiausiai žiūrėdavom, kas naujo mūsų pakrantėje, t.y. atsiversdavom pirmąjį ir paskutinįjį puslapį.

„Draugas“ buvo ta nepaprasta priemonė, per kurią mes įprasminom kartais niūrų išeivijos gyvenimą, laukdavom, kad kas nors atsitiktų Lietuvoj ir kad nelauktai atrastume tą pamestą tėvynę ir kad kas nors kaip nors mums ją gražintų tokią, kokią mes ją palikom bėgdami nuo maro, bado, Sibiro ir beprasmiškų kančių.

„Draugas“ tikrai buvo mūsų draugas. Gal kartais ir numodavom ranka dėl vienos ar kitos informacijos, nesantaikos ar nesusipratimo, bet, kaip ten bebūtų, „Draugas“ buvo mūsų lietuviškos informacijos šaltinis. Jeigu katrą dieną jis nepasirodydavo ar ateidavo pavėlavęs, tą dieną mums kažko trūkdavo ir mes nerimaudavom tol, kol galų gale tas nelabasis pasirodydavo. Nesvarbu, kaip jis atrodė, jame buvo surašyta visa, kas mums – lietuviams – buvo svarbu ir brangu.

„Drauge“ dirbo daug mūsų draugų – kun. Vytautas Bagdanavičius, kun. Pranas Garšva, kun. Juozas Prunskis, Česlovas Grincevičius, Kazys Bradūnas, Aloyzas Baronas, Bronius Kviklys. Taigi skaityti „Draugą“ reiškė tam tikra prasme skaityti savo draugus. Tai buvo kasdienis patikrinimas, kas jiems svarbu ir kas egzodo tautai yra reikšminga. „Drauge“ rasdavai ne tik redaktorius, bet ir kitus bendradabius. Pažiūrėjęs, kas rašė straipsnį, nutardavai, ką skaityti pirma ar ko iš viso neskaityti. Turbūt net Lietuvoj, o ką jau sakyti tremtyje 1950-1990 m. nebuvo tiek intelektualų vienoj vietoj, kaip Chicagos „Drauge“. Šis keturiasdešimties metų tarpas „Drauge“ vertas mūsų pagarbos ir jam savo svoriu prilygsta tik Bostono Lietuvių enciklopedijos būrys.

„Draugas“ buvo mūsų draugas. Dar ir šiandien, kai redaktoriai mums vos pažįstami ar iš viso nepažįstami, kai jų supratimas apie išeiviją ne visad sutampa su realybe ir jie dažnai nepataiko į klausimą ar atsakymą, nes augo jau anoj Lietuvoj ir jų supratimas nuo mūsų skiriasi. Po truputį pripranti ir prie Dalios Cidzikaitės bei kitų redaktorių, pradedi su jais draugauti, kaip draugaudavai su

▲ Stasys Goštautas

anais, pradėdi priprasti prie jų mąstymo ir sutikti su jų galvosena.

Neteko man pažinti „Draugo“ iki „dipukų“ laikų, t.y. iki 1949 metų. Kai pokario pabėgėlių dauguma atsikėlė į Chicagą ir griebėsi bet kokio darbo, ji baisiai norėjo skaityti lietuvišką spaudą, kuri iš pradžių buvo senų emigrantų rankose (pvz., ilgamečio redaktoriaus Leonardo Šimučio). Pradžioje mes ją kritikavome, bet po truputį pripratome, o vėliau (labai greitai) atsirado nauji redaktoriai ir laikraštis virto tokiu, kokio pageidavo naujieji skaitytojai. Dabar situacija panaši – „dipukams“ pradėdant nykti laikraštis keičiasi, nes kitaip liktų be skaitytojų. Laikraštis prisitaiko prie naujų emigrantų ir, reikia tikėtis, kad po truputį jie perims ne tik redakciją, kas jau dabar vyksta, bet ir skaitytojų būrį, be kurio joks laikraštis neišsilaiko.

„Draugas“ yra tikras mūsų draugas, kurio svarba mano ir ankstesnės kartos skaitytojams buvo aiški. Jis palaikė mūsų išeivijos gyvenimą, duodamas tą lietuvišką dvasią ir palaikydamas mūsų viltį, kad kažkas anksčiau ar vėliau įvyks ir mes būsim pasiruošę tai priimti, dalyvauti ir džiaugtis, kad įvyko ir kad kitaip ir būti negalėjo.

O vis dėlto galėjo būti ir kitaip. „Tarybukai“ visus penkiasdešimt metų bandė sunaikinti mūsų spaudą, intrigavo, kad vienas laikraštis peštųsi su kitu ir

kad skaitytojai nustotų pasitikėti savo spauda ir jos neremtų. Buvo momentų, kai atrodė, jog galas mūsų spaudai yra čia pat ir reikės skaityti tarybinę spaudą arba Amerikos lietuvių komunistų laikraščius. Jie bandė ne vieną laikraštį ar žurnalą paversti savo propagandos įrankiu ir tuo pačiu jį sunaikinti. Bet sąmokslas nepavyko. Po kiekvieno kivirčo mūsų spauda pasidarydavo stipresnė.

Taigi vertindamas šimtametį senuką „Draugą“ negali užmiršti, kiek džiaugsmo ir patriotizmo, vilties jis mums davė, kaip draugiškai jis mus sutiko prie laivo ar lėktuvo ir stebėjo mūsų kasdienį gyvenimą. „Draugas“ viską stebėjo ir užrašinėjo – vedė mūsų gyvenimo kroniką, tuo patvirtindamas, kad lietuviškas gyvenimas yra įmanomas ir toli nuo Lietuvos, kad kiekvienas žingsnis priartina mus prie tėvynės, nors reikėjo išmukti ją mylėti iš tolo.

Sunku būtų įsivaizduoti išsiviją be „Draugo“. Kas būtų likę iš jos, jeigu nebūtų lietuviško laikraščio? O ką jau besakyti, kokį įnašą ta išsivija per spaudą ir kultūrą padarė naujai gimstančiai Lietuvai.

Šiandien laikraštis atlieka visai kitą misiją, nes esame perkrauti informacijos per internetą. Laikraštis jau nėra vienintelė informacijos priemonė, bet mano kartai vis tiek yra mieliau skaityti laikraščio puslapį prie kavos puoduko negu sėdėti prie kompiuterio. Kartais kyla mintis – o kas būtų, jeigu „Draugas“ nustotų ejęs ir kitas laikraštis užimtų jo vietą? Kadaise juk „Naujienu“ laikraščiu nustojus eiti dauguma skaitytojų ramiai perėjo į „Draugą“.

Gal lengviau būtų suprasti „Draugo“ svarbą išsivijos gyvenime, jeigu pagalvotume, kas būtų, jeigu jo nebūtų buvę. Kur būtų radę prieglaudą mūsų intelektualai? Jiems malkas kirsti gal ir būtų buvę pelningiau, bet jie suprato žodžio ir spaudos reikšmę.

Taip kad „Draugas“ gali didžiuotis savo atlikta istorine misija, kurią jis atliko kuo geriausiai. Nedaug laikraščių gali pasigirti tokiu savo istoriniu vaidmeniu. Ar ir toliau „Draugas“ bus toks svarbus, kaip iki šiol, priklausys nuo naujų skaitytojų, atvykusių po Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo, ir nuo mūsų jaunimo, kurį reikėtų pripratinti prie mūsų spaudos.